

Награђена докторска дисертација

Универзитет у Београду, Географски факултет, Катедра за просторно планирање

Кандидат: Марија Невенић

Ментор: проф. др Драгутин Тошић

Добитница награде Института за архитектуру и урбанизам Србије „Димитрије Перишић“ за најбољу докторску дисертацију одбрањену у школској 2012/2013. год. на Географском факултету Универзитета у Београду је др Марија Невенић, просторни планер.

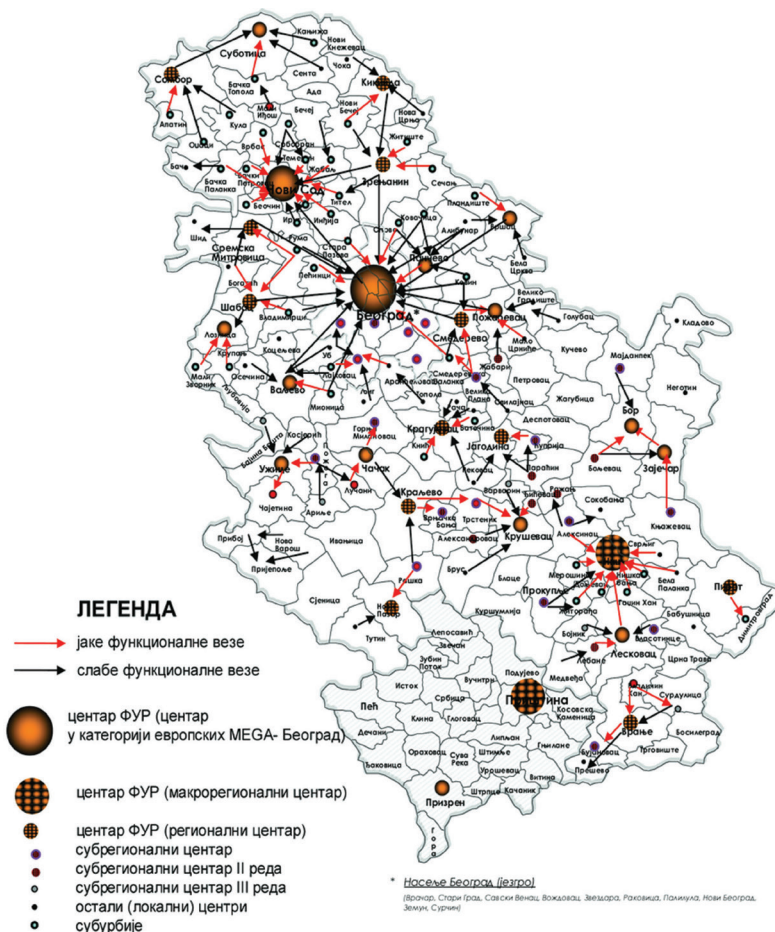
Докторски рад Марије Невенић *Функционално урбани регион - инструмент полицентричног просторног развоја Србије* изложен је на 320 страна компјутерски сложеног текста у формату А-4. Структуру рада чине 8 каузално условљених, компатибилних и у конзистентну и функционалну целину повезаних поглавља. То су: *Теоријско-методолошки основ развоја функционално урбаних региона; Развој функционално урбаних региона у Србији; Веза демографских процеса и настанак и развој функционално урбаних региона у Србији; Урбанизација као основни фактор развоја функционално урбаних региона Србије; Функција центара рада као фактор развоја функционално урбаних региона; Дневни урбани систем као детерминанта територијалног испољавања функционално урбаних региона; Функционално урбани регион као инструмент полицентричног просторног развоја Србије и Закључна разматрања*. Претходи им *Увод*. У текст рада укомпоновано је 42 табеле, 59 карата, картограма, графикана, дијаграма и осталих прилога. На крају рада дати су спискови референтне (61 одредница) и коришћене литературе (59 одредница) и списак коришћених извора и докумената (26 одредница).

У функцији предмета и циља истраживања докторске тезе, у њу су зналачки укомпоновани прилози са релевантним показатељима квантитативно-квалитативне природе, који су, уз примену методологије и технологије географских информатичких система, добили хоролошко-хронолошку димензију оваплоћену у картографским и графичким моделима појава и процеса који се одвијају у истраживаном простору.

Сврнисходно предмету и циљу истраживања, на темељу релевантних теоријских и методолошких поставки савременог просторног планирања, регионалне и друштвене географије и њихових социјалних и економских дисциплина, уз поштовање принципа функционалне регионализације и новијих доктрина регионалног развоја, Марија Невенић је у докторском раду под насловом *Функционално урбани регион - инструмент полицентричног просторног развоја Србије*, утврдила и научно образложила законитости које су утицале на развој функционално

урбаних региона Србије, на једној страни, а на другој, она је дефинисала модел њиховог даљег развоја. Полазећи од познате и у науци и у пракси географије, просторне економије и регионалног просторног планирања, потврђене чињенице и од домаћих и иностраних искустава и пракси у интегралном планирању просторног развоја, да функционално урбани региони и на њима организовани просторни системи имају изузетну улогу у интеграцији и повезивању, у географском, социоекономском и функционалном смислу, хетерогених просторних структура и система, ауторка је акценат ставила на утврђивање досадашње, али и на планирање њихове будуће улоге у просторној организацији Србије. У светлу тога:

- Полазећи од претпоставке да је степен развијености просторно-функцијских веза и односа у мрежама и системима насеља највидљивији у функционисању урбаних региона, Марија Невенић је дефинисала теоријска и методолошка полазишта за њихово издвајање и класификовање, као и за детерминисање њихове улоге у просторном развоју Републике Србије и њених субцелина.
- Из више примера примена модела моноцентричних и полицентричних функционално урбаних региона у развојним стратегијама Европске уније као целине и њених делова (супранационалне, националне и регионалне целине), ауторка је индуковала правило које тврди да је модел функционално урбаног региона најрелевантнији за планирање улоге градова у регионалној организацији геопростора.
- На темељима анализа демографских процеса и демографског стања, на једној страни, и развоја, размештаја и функционалних карактеристика насеља, на другој, сагледане су демографско-функционалне детерминанте развоја насељске структуре Србије, и у оквиру ње развоја функционалних урбаних региона. Та анализа је свеобухватна јер су њоме обухваћена 4.759 насеља Србије (сва, изузев насеља Косова и Метохије).
- У раду је функционално урбани регион посматран, како у контексту просторних и функционалних детерминанти урбанизације, тако и у контексту социјално-географских промена које се одвијају у простору Србије. Ту је ауторка направила врло успешну теоријско-методолошку синтезу којом је показала да постоји велика аналогија између развоја функционално урбаних региона и социјално-географске трансформације Србије, односно,

Међусобне функционалне везе и хијерархија центара унутар функционално урбаних региона

да у Србији нема битнијих разлика између функционално урбаних региона и социјално-географских регија као форми окупљања и/или диференцирања геопростора.

- Утврђен је степен издиференцираности простора Србије на целине у чијим средиштима су урбани центри. Тако, дефинисани су агломерациони системи сачињени од градских насеља – центара раста и развоја, и зона ширења њихових утицаја и коридори који их повезују – осовине раста и развоја. Такође, на основу степена социјално-географске трансформације, детерминисани су и стадијуми урбанизације у којима се налазе поједини функционално урбани региони Србије.
- Одређен је степен развијености функције рада у централним насељима функционално урбаних региона, на бази ког су она сврстана у вишестепено хијерархизован систем, распрострањен на целокупној територији Србије. На основу покретљивости радне снаге детерминисани су међуопштински функционални односи, тј. одређена је њихова функционална међузависност. На бази модела који говори о интензитетима и територијалним димензијама дневних миграција запослених, сходно методологији која је развијена за потребе праћења развоја функционалних региона у Европској унији, др Марија Невенић је издвојила 25 функционално урбаних региона Србије, утврдила је њихове међусобне односе и везе, затим територијалне и демографске величине, детерминисала им је унутрашњу структуру и одредила им позиције и улоге у територијалној и функционалној организацији Републике.
- Детерминисани су хијерархијски и функционални односи (комплементарност, компатибилност, конкурентност,

кохерентност, инхерентност и сл.) функционално урбаних региона у Србији, на основу чега је предложен скуп планских мера којима се може утицати на њену просторну организацију, а све у циљу одрживог и, колико-толико, уравнотеженог полицентричног регионалног развоја.

Након, потребно је истаћи да докторска дисертација *Функционално урбани регион - инструмент полицентричног развоја Србије* чини резултату резултата истраживања ауторке Марије Невенић на бази којих је конструисан модел просторне организације Србије – научно утемељен на принципима издвајања градских регија, тј. функционално урбаних региона. Комбинацијом резултата до којих је дошла анализом релевантних просторних, демографских, економских и функционалних особина свих насеља Србије, те индикатора о степенима њихове социјално-географске и социјално-економске трансформације и делимитирањем дневних урбаних система, Марија Невенић је, на једној страни, одредила територијалне, демографске и функцијске детерминанте урбаних региона Србије, а на другој, делимитирала је њихову структуру и степене унутрашње издиференцираности и позиционирала их у вишестепено хијерархизованом систему насеља и урбаних региона. Дакле, овим докторским радом дат је научни фундамент, како за планско усмеравање унутрашњег рационалног развоја урбаних региона, тако и за њихово међусобно повезивање у циљу планирања рационалног територијалног и функционалног развоја и организовања Републике Србије као целине.

проф. др Драгутин Тошић